

Pr Karmen Joller
Sotsiaalministeerium
Suur-Ameerika 1
10122 Tallinn
e-post: info@sm.ee

Teie: 30.07.2025 nr 1.2-2/72-1

Meie: kuupäev digiallkirjas nr 1-14/RE/16886-1

**Uuringueetika komitee moodustamise,
selle töökorra, liikmete arvu ja määramise
korra ning uuringu taotluse läbivaatamise
tasumäärade kooskõlastamine**

Austatud minister Karmen Joller

Tartu Ülikool esitab uuringueetika komitee moodustamise, selle töökorra, liikmete arvu ja määramise korra ning uuringu taotluse läbivaatamise tasumäärade kohta järgmised ettepanekud ja tähelepanekud:

- Määruse paragrahvi 9 lõikes 6 on kavas teha Eesti bioeetika ja inimuuringute nõukogu (EBIN) otsuste langetamise korras muudatus, mille kohaselt on edaspidi võimalik otsuseid langetada üksnes konsensuslikult. Kui konsensust ei saavutata, arutatakse edasi (ilmselt siis seni, kuni jõutakse konsensussele). Seletuskirjas pole viidatud muudatust piisavalt põhjendatud, sh välja toodud selle mõju, on vaid öeldud, et senise nelja aasta praktika näitab, et konsensust on võimalik saavutada. Ei ole arusaadav, miks juhul, kui senine regulatsioon on võimaldanud kujundada praktikad, mille kohaselt otsused langetatakse konsensuslikult ning arutelusid jätkatakse nii kaua kui kõikide vastuargumendid või tõstatatud küsimused saavad lahendatud või vastatud, ei ole võimalik samal moel jätkata. Tartu Ülikool ei toeta muudatust, mille kohaselt on nõukogul võimalik otsuseid langetada üksnes konsensuslikult. Sellisel juhul on näiteks võimalik ühel ainsal nõukogu liikmel ükskõik millistest motiividest lähtuvalt blokeerida nõukogu tegevus ning sellega määramata ajaks takistada teadusuuringu elluviimine. Olen nõus, et kehtivas määrukses sisalduv regulatsioon ei ole parim võimalik ning hääletusel pole mingit vajadust anda nõukogu esimehele otsustavat häält. Samuti oleks mõistlik suurendada otsustamiseks vajaliku häälteenamuse nõuet. Otsustamise läbipaistvuse ja kvaliteedi tagamiseks võiks ka sätestada, et juhul, kui nõukogu liige jääb eriarvamusele, siis tema eriarvamus protokollitakse ja lisatakse nõukogu otsuse juurde. Teen ettepaneku sõnastada paragrahvi 9 lõige 6 järgmiselt:

„(6) Nõukogu langetab oma otsused konsensuslikult. Kui konsensust ei saavutata, toimub hääletamine, mille puhul on otsus vastu võetud, kui selle poolt on hääletanud vähemalt 2/3 nõukogu koosolekul osalenud nõukogu liikmetest. Kui nõukogu liige jääb nõukogu otsuse suhtes eriarvamusele, siis tema eriarvamus protokollitakse ning lisatakse nõukogu otsusele.“.

- Määruse paragrahvi 11 lõiget 2 on plaanis täiendada punktiga 41, mille kohaselt tuleb taotluse esitamisel esitada ka kirjalik kinnitus andmekogu vastutavalt ja volitatud töötlejalt, et uuringus kasutatavad andmed on olemas ning neid on võimalik teha vastutavale uurijale kättesaadavaks. Tartu Ülikool tervitab muudatust, mis kaasab andmekogu eest vastutaja uuringu eetikaloa taotlemise protseduuri, küll aga ei toeta regulatsiooni, mille kohaselt on vaja esitada nii andmekogu vastutava kui volitatud töötleja kinnitus. Piisab, kui kinnituse annab üks neist ehk siis

vastutav või volitatud töötaja, sõltuvalt sellest, kumb neist konkreetse andmekogu puhul otsustab andmete väljastamise.

- Tartu Ülikool vaatab murelikult määruse paragrahvi 16 lõike 1 muudatust, mille kohaselt diferentseeritakse uuringutaotluse läbivaatamise tasumäärad, suurendatakse seni kehtinud tasu ülemmäära ning kavandatakse läbivaatamise tasu rakendamine kõigile taotluse esitajatele. Seletuskirjas puudub analüüs, kuidas on jõutud kehtestatava tasu määrani ning kuidas mõjutavad kavandatavad muudatused uuringueetika komitee tegevuse sõltumatust ja läbipaistvust. Eraldi on vaja hinnata, kuidas mõjutab kõigile taotlejatele tasu kehtestamine nende käitumist olukorras, kus Eestis tegutsevate eetikakomiteede töökorraldus ja tasu võtmise praktikad on seni ühtlustamata.

Täiesti arusaamatuks jääb aga järgmine lõik seletuskirjas: „Uuringu läbivaatamistasusid ei rakendata Sotsiaalministeeriumi poolt algatatud uuringutele st vastutav uurija on Sotsiaalministeeriumi ametnik või töölepinguline töötaja. Põhjuseks asjaolu, et Sotsiaalministeerium tagab EBINi tehnilise toe ning rahastuse sõltumata sellest, kui palju EBINisse uuringu taotlusi esitatakse.“ Esiteks ei kajastu vastav erand Sotsiaalministeeriumi ametnikele ja töötajatele kusagil õigusakti tekstis. Teiseks ei ole sellise erisuse tegemine Sotsiaalministeeriumi tehtavatele uuringute sisuliselt õige, sest loob ebavõrdsed tingimused uurijatele. Samuti moonutaks see riigi raha kasutamise sisulist ülevaadet.

Lõpetuseks kordan ka veel Tartu Ülikooli ettepanekut ja kindlat soovi, et uue inimgeeniuringute seaduse koostamisel antaks senise Eesti bioetika ja inimuuringute nõukogu ülesanded 1. oktoobrist 2025 jõustuva Teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni korralduse seaduse alusel Eesti Teadusagentuuri juurde loodavale uuele eetikakomiteele. Eetika hindamispädevusega inimeste arv on Eestis väga piiratud, nende töökoormus suur, eri institutsioonide juurde loodud eetikakomiteede tegevuse alused ja kohati ka kvaliteet on seni olnud ebahühtlane. Eri eetikakomiteede kokku koondamise eesmärk on ühtlustada eetikakomiteede tegevuse kvaliteeti, tagada eetikakooskõlastuse taotluste pädev menetlemine ja komiteele piisav juriidiline, andmekaitsealane jm tugi.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Toomas Asser
rektor, professor

Aliis Liin: aliis.liin@ut.ee

Katrin Pajuste-Kuul: katrin.pajuste-kuul@ut.ee